

UITBREIDING VAN DE GROTE GROENE SABELSPRINKHAAN

TETTIGONIA VIRIDISSIMA IN NOORD-GRONINGEN (ORTHOPTERA)

Albert-Erik de Winter

De grote groene sabelsprinkhaan *Tettigonia viridissima* is de grootste sprinkhaan van Nederland. De soort komt verspreid over het hele land voor maar tot voor kort ontbraken waarnemingen uit grote delen van de noordelijke (zee)kleigebieden van Groningen en Friesland. In 2007 werd de grote groene sabelsprinkhaan voor het eerst waargenomen ten noorden van de stad Groningen. Nader onderzoek bracht aan het licht dat de soort zich hier recent sterk heeft uitgebreid.

INLEIDING

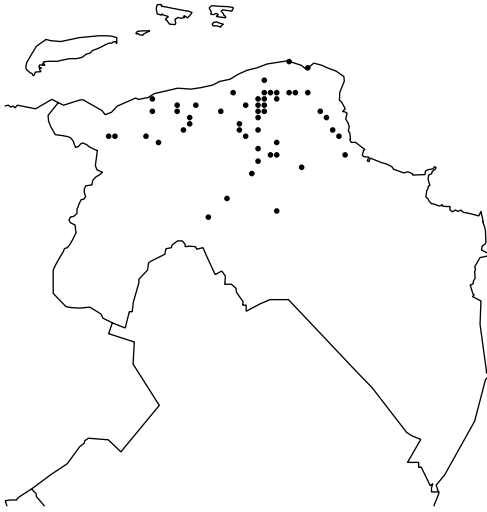
De grote groene sabelsprinkhaan *Tettigonia viridissima* (Linnaeus, 1758) (fig. 1) valt vooral op door het harde geluid, te omschrijven als een zeer luide en schelle ratel die soms minuten lang kan aanhouden en veel lijkt op het geluid van een tuinsproeier die met pulsjes water wegsput. Het geluid wordt vooral voortgebracht in de namiddag en avond vanaf half juli tot eind oktober / begin november. De soort komt in grote delen van het land voor in ruderaal biotopen met distels, brandnetel, hoge grassen en braam. In dit artikel wordt de uitbreiding van de soort in Noord-Nederland beschreven.

VOORKOMEN IN NOORD-GRONINGEN

Tussen 9 en 21 augustus 2007 hoorde ik de zang van de grote groene sabelsprinkhaan in een linde-laan bij Uithuizen in Noord-Groningen. In 2008 en 2009 is de soort hier eveneens gehoord, maar ook op andere locaties in Noord-Groningen. Dit was aanleiding om in 2010 alle waarnemingen in Noord-Groningen te noteren. De gegevens werden vooral verzameld tijdens allerlei dagelijkse bezigheden, zoals reizen per auto of fiets, wandelen, tuinieren, vogels kijken, hond uitlaten etcetera. De grote groene sabelsprinkhaan kan goed vliegen, maar ze kunnen bijzonder honkvast

Figuur 1. Grote groene sabelsprinkhaan, mannetje.
Foto Albert-Erik de Winter.
Figure 1. Great green bush-cricket, male. Photo Albert-Erik de Winter.

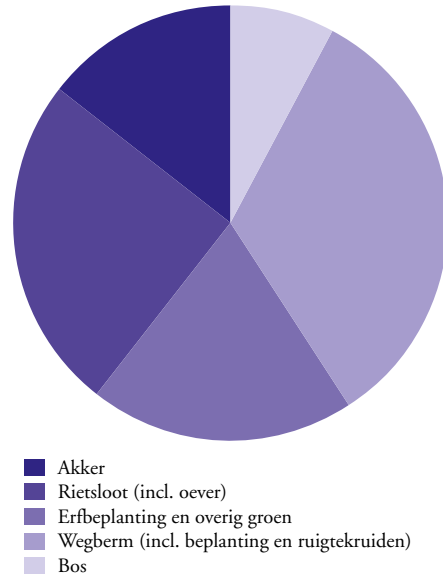
Figuur 2. Vindplaatsen grote groene sabelsprinkhaan in Noord-Groningen in 2010. De waarnemingen werden uitsluitend door de auteur gedaan.

Figure 2. Records of the great green bush-cricket in Noord-Groningen. The observations were done by the author only.

zijn en soms wekenlang vanaf dezelfde locatie in boom, struik of ruigte zingen. Per locatie werd het hoogste aantal waargenomen exemplaren opgeschreven. Verspreid over de periode van 15 juli tot en met 4 oktober 2010 zijn 114 grote groene sabelsprinkhanen waargenomen in het noordelijk kleigebied (fig. 2). Hieruit kan worden opgemaakt dat de soort verspreid over het hele kleigebied van Noord-Groningen voorkomt. Clusters van waarnemingen wekken de suggestie dat de soort op de ene locatie talrijker is dan op de andere locatie. In werkelijkheid is dit echter vooral het gevolg van verschillen in waarnemingsfrequentie.

BIOTOPEN

Figuur 3 laat de verdeling van de waarnemingen over de biotopen zien. De meeste waarnemingen zijn gedaan in wegbermen waar de soort vooral is gehoord in wegbeplantingen en ruigtevegetaties. Daarnaast lijken ook rietsloten, erfbeplantingen en overig groen favoriete biotopen te zijn. Gemeen-

Figuur 3. Verdeling van de waarnemingen over de biotopen.

Figure 3. Distribution of the records per habitat.

schappelijk kenmerk van al deze locaties is de aanwezigheid van ruderaal vegetaties met ondermeer distel, brandnetel, fluitenkruid, rietgras, braam en dergelijke (fig. 4).

Als wegbermen, erfbeplantingen, openbaar groen en bossen samen worden gevoegd tot groenbeplanting met ruigtekruiden dan is dit een biotoop waar in 2010 61% van alle waarnemingen zijn gedaan. De grote groene sabelsprinkhanen die zijn aangetroffen op akkers ($n = 16$) zijn waargenomen in de gewassen: granen (8), aardappels (4), bieten (2) en maïs (2). Bovenstaand patroon van voorkeursbiotopen komt overeen met het landelijk verspreidingsbeeld. Ook hier is de grote groene sabelsprinkhaan verreweg het talrijkst rond infrastructuur zoals wegbermen en spoorbanen.

DISCUSSIE

De grote groene sabelsprinkhaan is een goede vlieger die vrij gemakkelijk in staat is nieuwe gebieden te koloniseren. Mede hierdoor heeft de

Figuur 4. Biotoop van de grote groene sabelsprinkhaan in Noord-Groningen, wegbeplanting bij autoweg N46. Foto Albert-Erik de Winter.

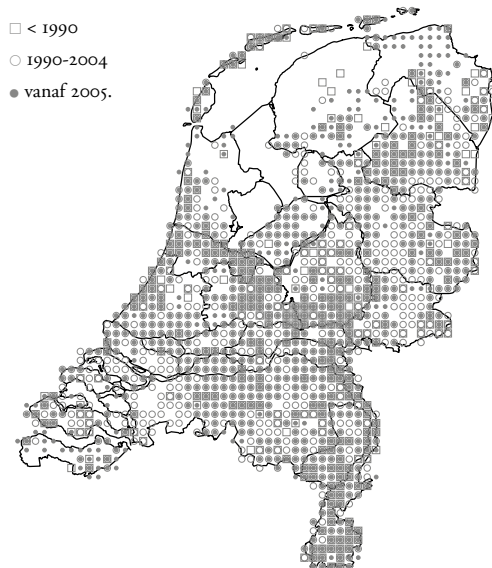
Figure 4. Habitat of the great green bush-cricket in northern Groningen, planted vegetation along road N46. Photo Albert-Erik de Winter.

soort zich na 1980 snel weten te vestigen in de IJsselmeerpolders. De gegevens in dit artikel duiden op een uitbreiding van de soort in Noord-Groningen. Zelf ben ik sinds 1978 woonachtig in Noord-Groningen en heb de soort hier pas in 2007 voor het eerst waargenomen. Vanaf 2000 heb ik de soort wel met regelmaat gehoord en gezien ten zuiden en westen van Noord-Groningen, in Noord-Drenthe en in het Lauwersmeer.

Ook in het Duurswold (Midden-Groningen) en het Oldambt (Oost-Groningen) lijkt de soort zich pas recentelijk te hebben gevestigd. De eerste waarnemingen in deze gebieden zijn gedaan in de periode 1980-1993 (fig. 5). De soort heeft hier momenteel een redelijk aaneengesloten verspreidingsbeeld. Noemenswaardig is het feit dat hier vrij recentelijk waarnemingen worden gedaan van op grote groene sabelsprinkhaan jagende grauwe kiekendieven (mond. med. Ben Koks, Werkgroep Grauwe Kiekendief). Tijdens een prooionderzoek in 1994 werd de grote groene sabelsprinkhaan hier nog niet aangetroffen als prooi van de grauwe kiekendief (Koks et al. 1994).

De recente vestiging van de grote groene sabelsprinkhaan in Noord-Groningen is mogelijk een gevolg van een toename aan bossen en struwelen in het voorheen open landschap.

Vanaf de jaren 1970 zijn op diverse locaties kleine ruilverkavelingsbossen aangeplant. Daarnaast zijn rond deze periode enkele belangrijke autowegen met bijbehorende wegbeplantingen aangelegd voor de ontsluiting van dit gebied (N46, N361 en N364).

Figuur 5. Verspreiding grote groene sabelsprinkhaan in Nederland.

Figure 5. Distribution of the great green bush-cricket in the Netherlands.

LITERATUUR

Koks B., M. Jonker & E. Visser 1994. Prooikeuze van grauwe kiekendieven in Oost-Groningen in 1994. – De Grauwe Gors 22 (4): 96-102.

SUMMARY

Expansion of the great green bush-cricket *Tettigonia viridissima* in northern Groningen (Orthoptera)

This paper describes the expansion of great green bush-cricket *Tettigonia viridissima* in the northern part of the province of Groningen (the Netherlands). This species was not reported in this area until 2007. In 2007-2009 several singing males were recorded and in 2010 an extensive survey was done. In total 114 records were collected. In the eastern part of Groningen the great green bush-cricket now forms part of the diet of the rare Montagu's harrier.

A.-E. de Winter
Landschapsbeheer Groningen
Roderwolderdijk 60
9744 TH Groningen
a.e.de.winter@landschapsbeheergroningen.nl